

## **Dikke vrienden met Iran en Noord-Korea?**

Sico van der Meer

**Het lijkt wel een standaard bijzin in ieder krantenartikel over Iran of Noord-Korea: Rusland stemt niet in met strenge maatregelen tegen deze landen. Terwijl de internationale gemeenschap zich opwindt over de nucleaire wapens die beide staten mogelijk ontwikkelen, houdt Rusland hen de hand boven het hoofd.**

Zowel Noord-Korea als Iran worden er door veel landen van verdacht in het geniep aan kernwapens te werken. Onder leiding van de Verenigde Staten is de afgelopen jaren regelmatig geprobeerd om binnen de Verenigde Naties harde maatregelen tegen deze twee 'schurkenstaten' te nemen, bijvoorbeeld door het instellen van strenge sancties. Zulke voorstellen worden echter telkens verworpen door Rusland en China. De Russische regering heeft ook goede redenen om beide landen te steunen.

In Iran heeft Rusland relatief grote economische belangen. Per jaar bedraagt het handelsverkeer tussen beide landen volgens schattingen zo'n drie miljard euro. Iran is een grote afnemer van hoogwaardige technologische producten uit Rusland, zoals geavanceerde wapensystemen. Ook de technologische steun bij het nucleaire programma levert veel harde valuta op: alleen al de nucleaire reactor die de Russen in Bushehr helpen bouwen, is goed voor circa anderhalf miljard euro. Voor de regering in Moskou, die economische vooruitgang en werkgelegenheid als hoofddoel heeft, is Iran daarom een belangrijke partner. Ook strategisch is Iran van belang. Een goede band met het regime in Teheran vergroot de Russische machtspositie in het Midden-Oosten. Bovendien delen Iran en Rusland de ambitie om de wereldwijde macht van de Verenigde Staten zoveel mogelijk tegen te werken.

Noord-Korea is een ander verhaal. De economische belangen zijn er gering; er valt ook nauwelijks iets te halen in het straatarme land. Toch steunt Rusland het regime van Kim Jong-Il voortdurend in de Verenigde Naties en in het Zes Partijen Overleg (waarin Noord-Korea, Zuid-Korea, de VS, Rusland, China en Japan onderhandelen over onder meer de nucleaire kwestie). Het hoofdmotief voor Moskou vormt hier de angst voor instabiliteit in Noord-Korea, dat deels aan Rusland grenst. De Russen vrezen dat harde maatregelen zullen leiden tot het ineensinken van de staatsstructuur, met een enorme chaos tot gevolg: hongerige vluchtelingenstromen die de grens over trekken, (burger)oorlog die grensoverschrijdende gevolgen kan hebben, of zelfs een nucleaire catastrofe met zijn weerslag in de regio. Bovendien zit Moskou niet te wachten op Westerse (lees: Amerikaanse) troepen aan zijn zuidgrenzen als het tot een militaire interventie zou komen. Daarnaast hoopt Rusland via de Noord-Koreaanse kwestie de betrekkingen met economisch krachtige landen als Zuid-Korea en Japan te verbeteren. Ook Zuid-Korea en Japan willen liever geen al te harde maatregelen tegen Noord-Korea uit angst voor oorlog en instabiliteit. Vooral in het Zes Partijen Overleg probeert Rusland voortdurend afstemming te zoeken met deze landen en zo de relaties te verbeteren, in de hoop op economische voordelen.

Tenslotte heeft de Russische steun aan beide 'schurkenstaten' te maken met internationaal prestige. Rusland wil weer als een grootmacht worden gezien, als een staat waar de rest van de wereld niet omheen kan bij het oplossen van internationale problemen. Door zich pal

achter Iran en Noord-Korea op te stellen, maakt Moskou de eigen status duidelijk; met Rusland dient rekening gehouden worden!

De steun aan Iran en Noord-Korea is echter niet onbeperkt. Rusland wil net zo min als de rest van de wereld dat Iran en Noord-Korea kernwapens in het bezit krijgen. Nog afgezien van het feit dat de Russische kernwapens des te machtiger zijn als andere landen niet zulke wapens hebben, zitten de Russen niet te wachten op een nucleaire wapenwedloop of een nucleair conflict vlakbij hun zuidgrenzen. Als zo'n conflict uitbreekt, zouden Iran en/of Noord-Korea bovendien wel eens onder Amerikaanse invloed kunnen komen, en dat is niet de bedoeling. De Russen zijn niet gek, en weten best dat hun steun in de afgelopen jaren niet alleen voor vreedzame doeleinden is gebruikt. Zij zijn er echter vanuit gegaan dat die hulp weinig kwaad kon als ze maar op tijd op de rem zouden trappen – en intussen konden ze er wel op vele manieren van profiteren.

In Iran heeft Rusland bijvoorbeeld voortdurend vertragingen veroorzaakt bij de bouw van de nucleaire reactor in Bushehr. Deze had al lang af kunnen zijn, als de Russen niet steeds technische problemen (uiteeraard 'veroorzaakt door Iraanse partners') hadden gehad en als de bouw niet meermalen was stilgelegd wegens (door Iran ontkende) 'betalingsachterstanden'. Iran heeft het Russische spelletje overigens ook wel door, maar speelt mee om er zelf eveneens zoveel mogelijk gewin uit te halen. Van begin af aan is voor de Russen duidelijk geweest dat ze ergens een streep zouden moeten trekken bij de nucleaire assistentie aan Iran. Rusland heeft ongetwijfeld essentiële benodigdheden voor een nucleair wapenprogramma nog niet gedeeld met Iran, in de veronderstelling dat het project daardoor nooit succesvol kan worden afgerond. Gevaarlijk spel, overigens, want er zijn meer aanbieders op de markt: ook via Noord-Korea of criminele netwerken uit Pakistan of de voormalige Sovjetrepublieken zou Iran de ontbrekende technologie kunnen bemachtigen.

Ook de steun aan Noord-Korea is niet onvoorwaardelijk. De kernproef die het land eind 2006 hield, viel ook in Moskou niet in goede aarde. Dat Rusland het regime in Pyongyang niet verder onder druk zet, heeft er echter mee te maken dat zulke pressie toch niet helpt. Noord-Korea maakt zich helemaal niet druk om Rusland. Alleen de Verenigde Staten en China worden door Noord-Korea als belangrijke grootmachten beschouwd. De Russische steun is weliswaar handig, maar niet belangrijk genoeg om aan Russische wensen tegemoet te komen. Dat wetende, gebruikt Rusland zijn band met Noord-Korea alleen als diplomatiek middel om in de VN en het Zes Partijen Overleg meer aanzien te verwerven.

De Russen zijn zowel wat betreft Iran als Noord-Korea het meest gebaat bij de tactiek van 'pappen en nathouden'. Zolang beide staten maar niet écht kernwapens verwerven en er geen conflict uitbreekt, is Moskou tevreden. Intussen kunnen beide kwesties worden gebruikt om andere doeleinden te bereiken, zoals economisch gewin en een meer zichtbare plek op het wereldtoneel. Wat dat betreft zijn Iran en Noord-Korea voor Moskou niet meer dan pionnen op het schaakbord van de internationale politiek. Dat er vorig jaar toch een akkoord over nucleaire ontwapening met Noord-Korea werd gesloten, zal in Rusland met gejuich ontvangen zijn. Met slechts wat diplomatieke inzet en politieke retoriek zijn alle doelen bereikt: het Noord-Koreaanse regime is niet ingestort, er is geen conflict uitgebroken, Noord-Korea is geen nucleaire mogendheid geworden en Rusland heeft zich prima geroerd op het internationale toneel. Mooier kan het niet!

*Sico van der Meer is verbonden aan Instituut Clingendael.*